

Z Lokomotywą. Dla 6-latków i nie tylko

Program wychowania przedszkolnego

(klasy zerowe szkoły podstawowej)

zgodny z podstawą programową wychowania przedszkolnego z 14 lutego 2017 r.

Program powstał w wyniku prac zespołu autorek, w skład którego wchodzi:

Małgorzata Dobrowolska, Katarzyna Królikowska-Czarnota, Iwona Kulis, Marzena Pasternak,
Katarzyna Rymar, Barbara Szczawińska, Agnieszka Szulc

Konsultacja merytoryczna programu: Jolanta Heller

Gdańskie Wydawnictwo Oświatowe, publikując program na stronie www.gwo.pl, wyraża tym samym zgodę na jego bezpłatne wykorzystanie przez nauczycieli do pracy z dziećmi. Ponadto wyraża zgodę na tworzenie autorskich programów nauczania na podstawie niniejszego programu pod warunkiem zamieszczenia informacji, że przygotowany materiał został oparty na programie *Z Lokomotywą*, opracowanym przez Gdańskie Wydawnictwo Oświatowe.

SPIS TREŚCI

Uwagi wstępne	3
Cele kształcenia	5
Koncepcja serii	6
Materiał nauczania i realizacja podstawy programowej	10
Ocenianie osiągnięć	15
Procedury osiągnięcia celów	15

UWAGI WSTĘPNE

Program zawiera koncepcję wychowania przedszkolnego dzieci sześciolletnich, obejmującą proces nauczania – uczenia się, zagadnienia wychowawcze oraz kwestie organizacyjno-systemowe na etapie zerówki. Do jego opracowania wykorzystano *Podstawę programową wychowania przedszkolnego dla przedszkoli, oddziałów przedszkolnych w szkołach podstawowych oraz innych form wychowania przedszkolnego*¹.

Proponowany projekt pracy wychowawczo-dydaktycznej jest ukierunkowany na łagodne przeprowadzenie dzieci rozpoczynających naukę w zerówce przez okres adaptacji i przygotowanie ich do roli uczniów. W procesie tym za priorytetowe uznano działania indywidualizujące (np. obserwację i poznawanie każdego dziecka, jego potrzeb i możliwości oraz integrujące (obejmujące na przykład integrację personalną dziecko – nauczyciel, dziecko – rówieśnicy z zespołu, dziecko – społeczność szkolna lub przedszkolna, a także integrację wiedzy: dotychczasowej z nową, w tym zdobywanej poza środowiskiem przedszkolnym itp.), które – z uwzględnieniem psychofizycznych predyspozycji każdej jednostki – sprzyjają stymulacji wielokierunkowego rozwoju.

Teoretyczną podstawę niniejszej koncepcji programowej stanowią tezy konstruktywistycznego ujmowania procesu uczenia się i nauczania, którego fundamentem są idee teorii rozwoju opracowane przez J. Piageta, L. Wygotskiego i J. Brunera, akcentujące własną aktywność jednostki w tworzeniu schematów myślowych, reguł i modeli umożliwiających rozumienie świata. Za proces dochodzenia do wiedzy uznaje się reorganizację dotychczasowego rozumienia zjawisk przez dziecko w zetknięciu z nowymi dla niego doświadczeniami i refleksją nad nimi (a nie proste sumowanie informacji przekazywanych przez nauczyciela). Według filozofii konstruktywistycznej uczenie się jest adaptacją do środowiska i próbą wyjaśnienia sensu obserwowanych zjawisk, dlatego też punktem wyjścia powinny być konkretne zagadnienia. Wychodzenie od konkretnego należy zatem uznać za niezbędne w doborze sytuacji edukacyjnych i zadań.

Uwzględnienie zarysowanych wyżej założeń wymaga umiejętnej organizacji przez osoby dorosłe procesu uczenia się dzieci. Warto przy tym pamiętać, że aby dziecko czegoś się nauczyło, musi zdobyć odpowiednią porcję doświadczeń, warunkujących powstawanie w jego umyśle schematów poznawczych i wykonawczych. By nauka była efektywna, nie wystarczy zatem zapamiętywanie i reprodukcja poprawnych odpowiedzi – niezbędne są osobiste doświadczenia dziecka i motywacja wynikająca z własnej aktywności i chęci działania oraz sprzyjające uczeniu się emocje. Jedną z podstawowych zasad stosowanych w konstruktywizmie jest interdyscyplinarność edukacji. Niniejszy program został zatem ukierunkowany na kreowanie sytuacji dydaktycznych i wychowawczych sprzyjających realizacji idei nauczania całościowego. Akcentuje się w nim:

- sytuacyjność uczenia się – pojmowaną jako autentyczna działalność dzieci w konkretnych sytuacjach życiowo-przedszkolnych, ponieważ wykonywanie różnorodnych zadań i refleksja nad nimi wspierają integrację treści kształcenia i wiedzy w umysłach dzieci;
- społeczny kontekst wiedzy, uczenie się w dialogu z innymi – proponuje się nauczycielom etapowe wdrażanie dzieci do współdziałania poprzez systematyczną pracę w parach i małych zespołach oraz korzystanie z wielu różnorodnych metod i technik pracy, ze szczególnym uwzględnieniem tych, które

---

¹ Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 14 lutego 2017 r. (Dz.U. poz. 356).

sprzyjają nabywaniu przez dzieci umiejętności porozumiewania się, współpracy, ale także samodzielności w myśleniu i działaniu.

Prezentowany program nawiązuje również do najnowszych wyników badań nad ludzkim mózgiem² i wynikających z nich zaleceń neurodydaktyki³. Za istotne uważa się stawianie przed dziećmi zadań otwartych, wymagających głębokiego przetwarzania informacji, ponieważ – jak dowodzą badania – aktywizują one mózg dziecka intensywniej niż zadania o charakterze recepcyjnym i reprodukcyjnym. Jak twierdzą współcześni psychologowie: „Nie da się już dłużej ignorować faktów na temat uczenia się, których dostarczają nam najnowsze badania. Wiedza ta w praktycznej formie musi przeniknąć do szkoły i na nowo sformatować sytuacje uczenia się w szkole”⁴. Zgodnie z tą tezą istotnym elementem prezentowanego projektu pracy z dzieckiem 6-letnim uczyniono również:

- uczenie się polisensoryczne, czyli angażujące wszystkie zmysły;
- uczenie się obupółkulowe, angażujące język, logikę, intuicję, wyobraźnię, emocje, rytm, ruch;
- uczenie się wielointeligentne, które angażuje różne rodzaje inteligencji: językową, wizualno-przestrzenną, przyrodniczą, ruchową, muzyczną, matematyczno-logiczną, interpersonalną i intrapersonalną.

Autorzy programu uważają, że tak pojmowana indywidualizacja daje realną szansę na wielokierunkowy rozwój każdego dziecka.

Aby realizować sformułowane wyżej zamierzenia, nauczyciele winni zrezygnować z jednego stylu nauczania wszystkich dzieci i wykorzystywać różnorodne środki dydaktyczne, wybierając różne metody i formy pracy. Może to dotyczyć na przykład sięgania po wybrane przez dziecko dodatkowe materiały dydaktyczne do nauki czytania, bazujące na różnych metodach kształtowania tej umiejętności, czy stosowania wybranej przez dziecko techniki plastycznej lub uczenia się tekstu na pamięć (gdy nauczyciel wcześniej wprowadził kilka takich technik).

Za warunek umożliwiający sensowną i skuteczną indywidualizację uznajemy diagnozę wstępną (prowadzoną przez każdego nauczyciela w czasie pierwszych tygodni pracy z dziećmi), uzupełnioną wnikliwą analizą dokumentacji z badań (wykonanych w placówce przedszkolnej) oraz informacjami od rodziców, a także ustawiczny monitoring postępów każdego dziecka wraz z ewaluacją własnych oddziaływań.

---

² M. Spitzer, *Jak uczy się mózg?* Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2008 oraz *Cyfrowa demencja. W jaki sposób pozbawiamy rozumu siebie i swoje dzieci*, Wydawnictwo Dobra Literatura, Słupsk 2013.

³ M. Żylińska, *Neurodydaktyka. Nauczanie i uczenie się przyjazne mózgowi*, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, Toruń 2013.

⁴ M. Taraszkiewicz, C. Rose, *Atlas efektywnego uczenia (się) nie tylko dla nauczycieli*. Część 1. Warszawa 2006, s. 117.

CELE KSZTAŁCENIA

Zgodnie z zapisami podstawy programowej celem wychowania przedszkolnego jest wspomaganie rozwoju i edukacji dzieci. Przedszkola oraz inne formy wychowania przedszkolnego w równej mierze pełnią funkcje opiekuńcze, wychowawcze i kształcące. Zapewniają dzieciom możliwość wspólnej zabawy i nauki w warunkach bezpiecznych, przyjaznych i dostosowanych do ich potrzeb rozwojowych.

Celem wychowania przedszkolnego jest:

- 1) wspomaganie dzieci w rozwijaniu uzdolnień oraz kształtowanie czynności intelektualnych potrzebnych dzieciom w codziennych sytuacjach i w dalszej edukacji;
- 2) budowanie systemu wartości, w tym wychowywanie dzieci tak, żeby lepiej orientowały się w tym, co jest dobre, a co złe;
- 3) kształtowanie u dzieci odporności emocjonalnej koniecznej do racjonalnego radzenia sobie w nowych i trudnych sytuacjach, w tym także do łagodnego znoszenia stresów i porażek;
- 4) rozwijanie u dzieci umiejętności społecznych, które są niezbędne w poprawnych relacjach z rówieśnikami i dorosłymi;
- 5) stwarzanie warunków sprzyjających wspólnej i zgodnej zabawie oraz nauce dzieci o zróżnicowanych możliwościach fizycznych i intelektualnych;
- 6) troska o zdrowie dzieci i ich sprawność fizyczną; zachęcanie do uczestnictwa w zabawach i grach sportowych;
- 7) budowanie dziecięcej wiedzy o świecie społecznym, przyrodniczym i technicznym oraz rozwijanie umiejętności prezentowania swoich przemyśleń w sposób zrozumiały dla innych;
- 8) wprowadzenie dzieci w świat wartości estetycznych i rozwijanie umiejętności wypowiedzenia się poprzez muzykę, taniec, śpiew, małe formy teatralne oraz sztuki plastyczne;
- 9) kształtowanie u dzieci poczucia przynależności społecznej (do rodziny, grupy rówieśniczej i wspólnoty narodowej) oraz postawy patriotycznej;
- 10) zapewnienie dzieciom lepszych szans edukacyjnych poprzez wspieranie ich ciekawości, aktywności i samodzielności, a także kształtowanie wiadomości i umiejętności, które są ważne w edukacji szkolnej;
- 11) kształtowanie u dzieci umiejętności czytania i przygotowanie ich do nabywania umiejętności pisania;
- 12) przygotowanie dzieci do posługiwania się językiem obcym nowożytnym poprzez rozbudzanie ich świadomości językowej i wrażliwości kulturowej oraz budowanie pozytywnej motywacji do nauki języków obcych na dalszych etapach edukacyjnych;
- 13) w przedszkolach umożliwiających dzieciom należącym do mniejszości narodowych i etnicznych oraz społeczności posługującej się językiem regionalnym, o których mowa w ustawie z dnia 6 stycznia 2005 r. o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz o języku regionalnym (Dz. U. z 2015 r. poz. 573 oraz z 2016 r. poz. 749), podtrzymywanie i rozwijanie poczucia tożsamości narodowej, etnicznej i językowej – przygotowanie dzieci do posługiwania się językiem mniejszości narodowej lub etnicznej, lub językiem regionalnym poprzez rozbudzanie ich świadomości narodowej, etnicznej i językowej

oraz budowanie pozytywnej motywacji do nauki języka mniejszości narodowej lub etnicznej lub języka regionalnego na dalszych etapach edukacyjnych.

Przedszkola, inne formy wychowania przedszkolnego oraz poszczególni nauczyciele podejmują działania mające na celu zindywidualizowane wspomaganie rozwoju każdego dziecka, odpowiednio do jego potrzeb i możliwości, a w przypadku dzieci niepełnosprawnych – stosownie także do ich możliwości psychofizycznych i komunikacyjnych oraz tempa rozwoju psychofizycznego.

Cele te są realizowane we wszystkich obszarach działalności edukacyjnej przedszkola oraz innej formy wychowania przedszkolnego. W każdym z obszarów są podane umiejętności i wiadomości, którymi powinny się wykazywać dzieci kończące wychowanie przedszkolne. W przypadku dzieci niepełnosprawnych w wymaganiach z zakresu poszczególnych umiejętności i wiadomości należy uwzględniać ograniczenia wynikające z niepełnosprawności.

KONCEPCJA SERII

Trzon działań edukacyjnych serii *Z Lokomotywą* opiera się na kształceniu kompetencji językowych oraz przyrodniczych i społecznych. Do kształcenia w tym przeznaczony są głównie: ćwiczenia *Czytam* (4 części), książka *Poznaję świat* (zawierająca plansze z poleceniami do realizacji treści społecznych i przyrodniczych) oraz publikacja uzupełniająca *Elementarz* (ćwiczenia powtórkowe z zakresu rozpoznawania liter i nauki czytania). Do rozwoju umiejętności matematycznych służą odrębne ćwiczenia *Trenuję umysł* (3 części). Dodatkowa książka *Rysuję i piszę* zawiera ćwiczenia kaligraficzne i grafomotoryczne.

Publikacje te zostały wzbogacone o elementy wyprawki – naklejki i wycinanki, służące do ćwiczeń manipulacyjnych – które na początkowym etapie nauki są podstawową pomocą w kształtowaniu rozwoju dzieci i rozwijaniu ich umiejętności. Jednocześnie umożliwiają proponowanie dzieciom różnorodnych form pracy przypominających zabawę.

Koncepcja kształcenia kompetencji językowych, przyrodniczych i społecznych oraz koncepcja książek z ich zakresu

Na początkowym etapie nauki priorytetowe znaczenie ma obserwacja i poznawanie każdego dziecka, diagnoza jego potrzeb i możliwości rozwojowych oraz rozpoznanie podstawowych umiejętności wyniesionych z ich wcześniejszych doświadczeń. Jednak celem najważniejszym jest poznanie indywidualnych predyspozycji i umiejętności, aby dobrze zaplanować pracę dostosowaną do poziomu rozwoju dzieci – pracę z całym zespołem i pracę indywidualną, prowadzenie działań korekcyjno-kompensacyjnych oraz stymulowanie rozwoju z zakresu analizy i syntezy wzrokowej i słuchowej, orientacji przestrzennej i w schemacie ciała, koordynacji wzrokowo-ruchowej, lateralizacji i umiejętności językowych, w tym usprawnianie artykulatorów, prowadzenie ćwiczeń ortofonicznych, logorytmicznych i fonetycznych, a także słownikowych i gramatycznych.

Po okresie adaptacyjnym dzieci korzystają z ćwiczeń *Czytam* (zawierających głównie treści dotyczące rozwoju umiejętności językowych) oraz z książki zatytułowanej *Poznaję świat* (plansze zawierające treści przyrodnicze i społeczne).

Na tym etapie nauki nie trzeba jest stosować dodatkowych zeszytów, ale gdy pozwala na to czas, warto skorzystać z dodatkowej publikacji – *Rysuję i piszę*. Należy przy tym zadbać o wykonywanie

wielu ćwiczeń doskonalących sprawność manualną i ćwiczeń grafomotorycznych: od ćwiczeń rozmachowych na wielkim formacie, następnie długo w formacie 3 cm zaczynając od kresek, poprzez fale, spirale do kształtów literopodobnych. Stopniowo należy przechodzić do formatu 2 cm, potem 1 cm. Po długim okresie takich ćwiczeń można wprowadzać elementy literopodobne, jako przygotowanie do kaligrafii.

Dzieci zaczynają poznawać litery, uczą się też czytać – w przedszkolu jest to przygotowanie do nauki czytania poprzez odpowiednie ćwiczenia (analiza i synteza wzrokowo-słuchowa oraz ćwiczenia fonetyczne). Intensywnie należy też ćwiczyć różnicowanie dźwiękowe: głosek, sylab i wyrazów, czyli rozwijać wrażliwość słuchową. Jednak od samego początku, gdy tylko pojawiają się pierwsze wyrazy, które dzieci potrafią przeczytać, wykonujemy ćwiczenia wymagające czytania ze zrozumieniem. Umiejętność ta jest doskonalona konsekwentnie we wszystkich częściach ćwiczeń. Kiedy dzieci poznają już wszystkie litery, przewidziano podsumowanie dotyczące liter, sylab, wyrazów i zdań oraz wprowadzenie alfabetu (podstawowego).

Osią planowania pracy wychowawczo-dydaktycznej zgodnie z rozkładem materiału uczyniono tematy kompleksowe, których dobór jest uwarunkowany przede wszystkim zapisami podstawy programowej. Zakres problemowy niektórych tematów powtarza się w kolejnych latach, jest przy tym pogłębiany poprzez wykorzystanie nowych możliwości rozwojowych i umiejętności dzieci oraz analizowany z innej niż wcześniej perspektywy.

W koncepcji przyjęto opisane poniżej założenia metodyczne.

Na początku nauki dzieci poznają piktogramy czynnościowe (czyli symboliczne rysunki oznaczające czynność, np. rysunek nożyczek = *wycina*), które pozwalają im dosyć szybko czytać i układać proste zdania. Duży nacisk położono też na odkodowywanie piktogramów (również tych używanych powszechnie) i ich sekwencji. Oswaja to dzieci z faktem, że znaki graficzne mogą być nośnikami informacji, a także przyzwyczajają do ustalonego porządku odczytywania elementów – od lewej do prawej, odpowiadającego układowi liter w wyrazach i wyrazów w zdaniach.

Wprowadzono też kilkanaście wyrazów do czytania globalnego. Pojawiają się one sukcesywnie, każdy jest powtarzany w ćwiczeniach co najmniej dwukrotnie, a niektóre – wielokrotnie. Pierwszymi wyrazami do czytania globalnego są imiona bohaterów serii: *Ela*, *Iwonka*, *Antek*, *Oskar*. Umiejętność czytania globalnego imion bohaterów pozwala na czytanie zdań już przy wprowadzeniu pierwszych liter oznaczających samogłoski.

W toku pracy z wykorzystaniem piktogramów i wyrazów do czytania globalnego ściśle przestrzega się zasady stopniowania trudności: od odczytywania znaczenia piktogramów oznaczających czynności np. *maluje*, *idzie*, aż po rozbudowane zdania piktogramowe np. *Antek układa zielony klocek*, *Iwonka podaje Oskarowi żółty klocek*.

Na kolejnym etapie nauki czytania należy stosować metodę analityczno-syntetyczną. Zaleca się położenie szczególnego nacisku na posługiwanie się sylabami. Zaplanowano następujące rodzaje ćwiczeń z zakresu analizy i syntezy sylabowej:

- odczytywanie sylab;
- rozkładanie wyrazów na sylaby i składanie wyrazów z sylab;
- określanie miejsca i kolejności sylab w wyrazach;
- dostrzeganie powtarzalności sylab w wyrazach i dobieranie wyrazów o podobnej sylabie końcowej lub początkowej.

Przyjęto również założenie, że przy nauce czytania należy trzymać się konsekwentnie zasady stopniowania trudności. Wprowadzenie każdej nowej litery zaczyna się od wysłuchiwania głosek i czytania sylab, następnie dzieci czytają wyrazy, a dopiero na końcu pojawiają się teksty elementarzowe.

Istotnym elementem rozwoju kompetencji językowych jest także wdrażanie dzieci do analizowania i interpretowania (czyli rozumienia) tekstów. Zaleca się, by przede wszystkim były to:

- dzieła literackie dla dzieci – poetyckie i prozatorskie, klasyczne i współczesne;
- teksty użytkowe (np. reguły gier planszowych, instrukcje wykonania prac plastyczno-technicznych, przepisy kulinarne, instrukcje do zadań realizowanych w grupach itp.);
- teksty popularnonaukowe (np. ciekawostki, doniesienia prasowe itp.).

Częste i systematyczne czytanie dzieciom wartościowych dzieł do nich adresowanych jest zadaniem nauczyciela, ale należy zachęcać do tego także rodziców.

Jednocześnie prowadzone są ćwiczenia z analizy i syntezy zdań – analogicznie do sylab – rozpoznawanie wyrazów w zdaniu, układanie modelu zdania, budowanie prostych zdań, ćwiczenia słownikowe, gramatyczne, zapamiętywanie sekwencji, rytmów.

Na podstawie realizowanych tematów kompleksowych dzieci poznają i omawiają zagadnienia związane z kompetencjami przyrodniczymi i społecznymi. Składają się na nie treści z wielu obszarów. Poznawanie ich przez dzieci najczęściej odbywa się na dwa sposoby: poprzez samorzutne, spontaniczne działania i niezamierzone uczenie się (uczenie się przy okazji, przez zabawę) oraz dzięki celowo i systematycznie realizowanemu procesowi edukacyjnemu, ukierunkowanemu na stopniowe budowanie systemu wiadomości, umiejętności i postaw. Oba te sposoby uznaje się za komplementarne. Nauczyciel musi najpierw poznać znaczenia nadawane przez dzieci określonym terminom i pojęciom (tzw. przedwiedzę), by móc projektować dalsze zadania, efektywne dla konkretnych dzieci.

Założeniem autorów programu jest oparcie procesu kształcenia z zakresu treści społecznych i przyrodniczych na naturalnej dziecięcej ciekawości świata, a jej zewnętrznym wyrazem, jak zauważył R. Więckowski⁵, są dziecięce pytania inspirowane kontaktem ze środowiskiem. Nauczyciela postrzega się zatem jako animatora sytuacji edukacyjnych umożliwiających dzieciom prowadzenie badań i dokonywanie odkryć. Dziecięcemu poznawaniu towarzyszyć więc powinny:

- faza poznawania konkretno-zmysłowego;
- faza tworzenia nazw, terminów;
- faza uściślenia i porządkowania pojęć.

Edukację przyrodniczą i społeczną należy traktować jako edukację o środowisku, w środowisku i dla środowiska społeczno-przyrodniczego. Szczególne miejsce należy wyznaczyć takim sposobom pracy, jak: wycieczki, doświadczenia, ćwiczenia dramatyczne.

W serii *Z Lokomotywą* realizację wymagań podstawy programowej ze wspomnianych wcześniej obszarów wspiera zeszyt *Poznaję świat*. Jego zawartość stanowią plansze rysunkowe (realistyczne rysunki, bardzo bliskie rzeczywistości) i zdjęcia ilustrujące różne składniki środowiska, w tym między innymi: antroposferę (środowisko społeczne), fitosferę (środowisko roślin), zoosferę (środowisko

---

⁵ R. Więckowski, *Pedagogika wczesnoszkolna*, WSiP, Warszawa 1993, s. 22.

zwierząt), hydrosferę (środowiska wodne) i atmosferę, oraz towarzyszące im pytania, zadania, ciekawostki itp.

Koncepcja rozwijania kompetencji matematycznych oraz koncepcja książek z ich zakresu

Na początku – podobnie jak przy kształtowaniu kompetencji językowych priorytetowe znaczenie ma obserwacja i poznawanie każdego dziecka, jego potrzeb i możliwości oraz rozpoznanie podstawowych umiejętności wyniesionych z wcześniejszych doświadczeń dziecka. Przy wprowadzaniu nowych zagadnień zaleca się wykorzystywanie doświadczeń i sytuacji życiowych bliskich dzieciom i wskazujących na użyteczność matematyki. Takie podejście zaciekawia i motywuje dzieci do poznawania i uczenia się. Nawet w najprostszych zadaniach ważne jest znalezienie kontekstu z życia codziennego, aby działania matematyczne i inne matematyczne aktywności czemuś służyły (np. gdy dzieci mają zliczyć elementy z dwóch grup, można im zaproponować przeliczenie elementów w opakowaniu i elementów luzem, odejmowanie dobrze modeluje sytuacja zabierania produktów z półki do koszyka).

Każde nowe pojęcie matematyczne powinno być poprzedzone jego modelowaniem, aby wywołać zainteresowanie i aktywność dzieci. Gromadzenie tego typu doświadczeń wpływa inspirująco na dalsze badania oraz próby przewidywania i sprawdzania własnych pomysłów. Dzieci nabywają wówczas odpowiednich intuicji matematycznych i właściwie rozumieją nowe pojęcia.

Wyprawka została tak skonstruowana, że dzieci muszą dokonać wyboru odpowiednich jej elementów lub ich liczby. Dzięki temu mają szansę nauczyć się otwartości w myśleniu i uświadamiają sobie prawo do wyboru własnego sposobu rozwiązania zadania (oczywiście, jeśli jest on poprawny).

Przy okazji wprowadzania zagadnień matematycznych wpleciono wiele rozmaitych treści z innych obszarów (z zakresu kompetencji językowych – np. ćwiczenia w opowiadaniu o tym, co dzieje się na ilustracji, słuchanie i nauka wierszyków; treści przyrodnicze – np. rozpoznawanie wybranych gatunków roślin na podstawie liści, ptaków, grzybów jadalnych i trujących, klasyfikacja warzyw i owoców; treści społeczne – np. monety i banknoty).

Zanim dzieci nauczą się rozpoznawać cyfry, powinny sprawnie liczyć (co najmniej do 10), posługiwać się kostką do gry, utrwalić zagadnienia związane z orientacją przestrzenną, porównywać obiekty. Powinny także intuicyjnie rozumieć aspekty: kardynalny i porządkowy liczb.

Zgodnie z przyjętą zasadą spiralności każde zagadnienie jest omawiane w ćwiczeniach kilkakrotnie.

Naukę pisania cyfr można (nieobowiązkowo) realizować na podstawie ćwiczeń *Rysuję i piszę*, stosując te same zasady stopniowania trudności, jak przy kreśleniu znaków literopodobnych.

Należy pamiętać, że w nauczaniu matematyki niezwykle istotne jest kształtowanie wyobraźni geometrycznej. W ćwiczeniach serii *Z Lokomotywą* można znaleźć wiele zadań, które temu służą – warto na nie zwrócić uwagę. Dzieci na ogół bardzo lubią geometrię. Wymaga ona odmiennej aktywności i dzięki temu często stwarza słabszym dzieciom okazję do zrekompensowania niepowodzeń, a nawet osiągnięcia sukcesów. Dzieci powinny jak najczęściej poznawać własności figur geometrycznych, zwłaszcza czynnościowo: wycinając, mierząc, sklejjąc itp. W niektórych sytuacjach możliwe jest wówczas odejście od statycznej geometrii i pokazanie niezmienności pewnych własności figur przy ich obracaniu, przesuwaniu, zmianie kształtów. Nie należy wymagać, szczególnie na tym początkowym etapie, by dzieci używały właściwej nomenklatury matematycznej. Można im pozwolić

wymyślać swoje własne nazwy i określenia (np. *bok* jest dla dziecka często *brzegiem*), ważne, by nie powstrzymywać ich przed twórczym pojmowaniem geometrii.

Ważnym elementem kształcenia matematycznego jest rozwijanie umiejętności czytania tekstu ze zrozumieniem i odczytywania informacji podanych w różnych sytuacjach (tabele, grafy, diagramy) oraz nauka porządkowania i interpretowania pozyskanych informacji. W ćwiczeniach zostały zamieszczone zadania służące doskonaleniu tych umiejętności. Należy uświadomić dzieciom fakt, że matematyka to nie tylko rachunki, ale także wnioskowanie, czytanie ze zrozumieniem i porządkowanie informacji.

MATERIAŁ NAUCZANIA I REALIZACJA PODSTAWY PROGRAMOWEJ

Temat kompleksowy	Treści kształcenia	Punkty z podstawy programowej
wrzesień (A, O)		
I Nasze najbliższe otoczenie	1. Rozpoznawanie drukowanych liter E, I, O, A 2. Przeliczanie obiektów (w zakresie 6) 3. Moja szkoła, ulica, miejscowość Ćwiczenia grafomotoryczne	I.5, IV.2, IV.4 IV.15 III.2, III.3, IV.5 I.7, I.9, IV.8
II Bezpieczni na ulicy	1. Wprowadzenie drukowanych liter A, a. Czytanie globalne – wyrazy: Antek, aparat, osa, krowa 2. Strona lewa i prawa 3. Ruch uliczny i znaki drogowe. Bezpieczna droga do szkoły Ćwiczenia grafomotoryczne	IV.2, IV.4 IV.14 III.7, IV.5, IV.9 I.7, I.9, IV.8
III Moje ciało i higiena osobista	1. Wprowadzenie drukowanych liter O, o. Czytanie globalne – wyrazy: Oskar, dom, oko, kot 2. Przeliczanie obiektów (w zakresie 6) 3. Nasze ciało i zmysły. Jak dbać o higienę osobistą? Ćwiczenia grafomotoryczne	IV.2, IV.4, IV.9 IV.15 I.1, I.2, I.4 I.7, I.9, IV.8
Tematy okolicznościowe: Sprzątanie świata, Dzień Chłopaka		
Wychowanie przez sztukę – propozycje: prezentacja „Z czego słynie moja okolica”; prace plastyczne „Moja szkoła”, „Jak spędziliśmy wakacje”; nauka wybranej piosenki; zabawy ruchowe przy muzyce		IV.7, IV.8
październik (E, I)		
IV Sport to zdrowie	1. Informacje w postaci symbolicznej – piktogramy 2. Przeliczanie obiektów (w zakresie 10) 3. Spędzajmy czas na sportowo Ćwiczenia grafomotoryczne	IV.2, IV.4, IV.9 IV.15 I.4, I.5, I.8, III.5 I.7, I.9, IV.8
V Gramy fair play	1. Wprowadzenie drukowanych liter E, e. Czytanie globalne – wyrazy: Ela, ekran, ser, medal, serce 2. Gry planszowe – żabki i chińczyk 3. Zawody – gry planszowe. Zasady gry <i>fairplay</i> Ćwiczenia grafomotoryczne	IV.2, IV.4 IV.15 II. 8, III.5, III.7, III.9 I.7, I.9, IV.8
VI Gdy pada deszcz	1. Pierwsze zdania z użyciem piktogramów 2. Nauka gry w domino 3. Jesienna pogoda – różne zjawiska atmosferyczne Ćwiczenia grafomotoryczne	IV.2, IV.4 IV.15 IV.18, IV.1, IV.2, I.7, I.9, IV.8

VII Jesień w parku	1. Wprowadzenie drukowanych liter I, i. Czytanie globalne – wyrazy: Iwonka, igła, indyk, maki 2. Przeliczanie w zakresie 10 3. Na spacerze w parku Ćwiczenia grafomotoryczne	IV.9, IV.2, IV.4 IV.15 IV.5, IV.16, IV.18 I.7, I.9, IV.8
Tematy okolicznościowe: Dzień Nauczyciela, halloween		
Wychowanie przez sztukę – propozycje: wizyta w teatrze na przedstawieniu dla dzieci; prace plastyczne „Zabawy podwórkowe”, „Już jesień”; nauka wybranej piosenki; próby muzykowania z użyciem instrumentów i innych przedmiotów wydających dźwięk		IV.1, IV.3, IV.7, IV.8,
listopad (M, T)		
VIII Dbamy o porządek wokół nas	1. Czytanie globalne. Zdania z użyciem piktogramów. Rozpoznawanie poznanych liter 2. Przeliczanie w zakresie 10 3. Moje obowiązki domowe i szkolne. Ostrożność przy korzystaniu z urządzeń technicznych Ćwiczenia grafomotoryczne	IV.2, IV.4, IV.9 IV.15 I.2, I.7, IV.19 I.7, I.9, IV.8
IX Polska – nasza ojczyzna	1. Wprowadzenie drukowanych liter M, m. Czytanie globalne – wyrazy: mama, motyl, kometa. Sylabizowanie. Czytanie zdań 2. Orientacja na kartce papieru. Zliczanie obiektów o różnych cechach 3. Symbole narodowe Ćwiczenia grafomotoryczne	III.2, III.6, IV.2, IV.4, IV.9 IV.14, IV.15 IV.10 I.7, I.9, IV.8
X Jesień w lesie	1. Wprowadzenie drukowanych liter T, t. Czytanie globalne – wyrazy: tata, telefon, tort. Sylabizowanie 2. Rozkład liczb 5 i 10 na składniki 3. Zwierzęta i rośliny w lesie Ćwiczenia grafomotoryczne	III.2, IV.2, IV.4, IV.15, II.10, IV.18, IV.20 I.7, I.9, IV.8
XI Kolorowy świat	1. Układanie i czytanie zdań 2. Zliczanie obiektów – ile to jest ponad 5 3. Rozpoznawanie kolorów Ćwiczenia grafomotoryczne	IV.2, IV.4, IV.15 IV.6, IV.8, I.7, I.9, IV.8
Tematy okolicznościowe: Wszystkich Świętych, Święto Niepodległości, andrzejki		
Wychowanie przez sztukę – propozycje: udział w koncercie; prace plastyczne „Moja ojczyzna”, „Paleta barw”; prezentacja wybranych utworów muzyki poważnej, rysowanie do muzyki		IV.1, IV.7, IV.8,
grudzień (L, D)		
XII Bajkowy świat	1. Powtórzenie poznanych liter. Sylabizowanie. Czytanie prostych zdań 2. Zliczanie obiektów piątkami 3. Ulubione bajki i baśnie Ćwiczenia grafomotoryczne	IV.2, IV.4, IV.15 IV.3, IV.5, IV.6, I.7, I.9, IV.8
XIII Nasze ulubione zabawki	1. Wprowadzenie drukowanych liter L, l. Sylabizowanie. Czytanie i uzupełnianie zdań 2. Przeliczanie obiektów w zakresie 20 3. W co się lubię bawić? Ćwiczenia grafomotoryczne	IV.2, IV.4, I.5, I.6, II.8, III.5, III.9 I.7, I.9, IV.8
XIV Mój dom. Moja rodzina	1. Wprowadzenie drukowanych liter D, d.	IV.2, IV.4,

	Sylabizowanie. Układanie i czytanie wyrazów 2. Ćwiczenia na spostrzegawczość i koncentrację 3. W rodzinnym gronie Ćwiczenia grafomotoryczne	II.7, II.9, III.2, III.6, III.7, III.9, I.7, I.9, IV.8
Tematy okolicznościowe: mikołajki, Boże Narodzenie		
Wychowanie przez sztukę – propozycje: organizacja przedstawienia świątecznego; prace plastyczne „Postać z bajki”, „Wymarzony prezent gwiazdkowy”; nauka wybranej piosenki świątecznej i kolędy		IV.1, IV.5, IV.7, IV.8,
styczeń (K, U, S)		
XV Rok. Pory roku. Miesiące	1. Sylabizowanie. Czytanie wyrazów i zdań 2. Położenie obiektów względem innych obiektów 3. Rok i jego elementy (tydzień, miesiąc). Pory roku Ćwiczenia grafomotoryczne	IV.2, IV.4, IV.14 IV.16 I.7, I.9, IV.8
XVI Zimowy krajobraz	1. Wprowadzenie drukowanych liter K, k. Sylabizowanie. Układanie i czytanie wyrazów i zdań 2. Układanki z kwadracików 3. Zimowy pejzaż Ćwiczenia grafomotoryczne	IV.2, IV.4, IV.1, IV.5, IV.16, IV.18 I.7, I.9, IV.8
XVII Bezpieczni w domu	1. Wprowadzenie drukowanych liter U, u. Sylabizowanie. Czytanie wyrazów i zdań 2. Porównywanie ilościowe i jakościowe – większy, mniejszy, więcej, mniej 3. Zachowujmy ostrożność Ćwiczenia grafomotoryczne	I.9, IV.2, IV.4, IV.11 I.3, I.7, IV.19 I.7, I.9, IV.8
XVIII Bezpieczni na podwórku	1. Wprowadzenie drukowanych liter S, s. Sylabizowanie. Układanie i czytanie wyrazów i zdań 2. Więcej, mniej, tyle samo 3. Zachowujmy ostrożność Ćwiczenia grafomotoryczne	I.9, IV.2, IV.4, IV.11 I.4, I.7, I.8 I.7, I.9, IV.8
Tematy okolicznościowe: Nowy Rok, Dzień Babci, Dzień Dziadka		
Wychowanie przez sztukę – propozycje: organizacja przedstawienia na Dzień Babci i Dziadka; praca plastyczne „Zimowy krajobraz”; nauka wybranej piosenki; zabawy ruchowe do muzyki – wyrażanie dynamiki i tempa utworu		IV.1, IV.5, IV.7, IV.8,
luty (Y, J)		
XIX Zwierzęta domowe	1. Wprowadzenie drukowanych liter Y, y. Sylabizowanie. Układanie i czytanie wyrazów i zdań 2. Więcej, mniej, tyle samo (cd.) 3. Nasze zwierzęta domowe: psy, koty, rybki... Ćwiczenia grafomotoryczne	I.9, IV.2, IV.4, IV.11 II.10, IV.5, IV.18, I.7, I.9, IV.8
XX Zdrowo jemy	1. Powtórzenie poznanych liter. Sylabizowanie. Czytanie prostych zdań. Wprowadzenie drukowanych liter J, j 2. Jak możemy mierzyć długość 3. Zasady zdrowego żywienia. Co lubimy jeść, a co powinniśmy Ćwiczenia grafomotoryczne	I.9, IV.2, IV.4, IV.13 I.1, I.3, IV.18 I.7, I.9, IV.8
Tematy okolicznościowe: walentynki		

Wychowanie przez sztukę – propozycje: wizyta w kinie na filmie dziecięcym, praca plastyczna „Kocham...”; nauka wybranej piosenki; wyrażanie stanów emocjonalnych za pomocą dźwięku		IV.1, IV.3, IV.5, IV.7, IV.8
marzec (W, R, P)		
XXI Kto potrzebuje wody?	1. Wprowadzenie drukowanych liter W, w. Sylabizowanie. Czytanie i układanie wyrazów i zdań 2. Rozpoznawanie figur geometrycznych (kwadraty, prostokąty, trójkąty) 3. Znaczenie wody w życiu człowieka Ćwiczenia grafomotoryczne	I.9, IV.2, IV.4, IV.12 IV.1, IV.2, IV.18 I.7, I.9, IV.8
XXII Zwierzęta gospodarskie	1. Wprowadzenie drukowanych liter R, r. Sylabizowanie. Czytanie i układanie wyrazów i zdań 2. Układanki z figur geometrycznych 3. Jakie zwierzęta mieszkają na wsi? Ćwiczenia grafomotoryczne	I.9, IV.2, IV.4, IV.12 II.10, IV.5, IV.18, I.7, I.9, IV.8
XXIII Środki transportu	1. Czytanie i układanie zdań 2. Wzajemne położenie obiektów: nad–pod, przed–za 3. Jak podróżujemy (środki transportu) Ćwiczenia grafomotoryczne	I.9, IV.2, IV.4, IV.14 I.6, IV.19, IV.20 I.7, I.9, IV.8
XXIV W co się ubrać?	1. Wprowadzenie drukowanych liter P, p. Sylabizowanie. Czytanie i układanie wyrazów i zdań 2. Figury przestrzenne 3. Części garderoby. Ubranie odpowiednie do okazji, pogody Ćwiczenia grafomotoryczne	I.9, IV.2, IV.4, IV.11, IV.12 I. 1, I.2, I.4, IV.18 I.7, I.9, IV.8
Tematy okolicznościowe: Dzień Kobiet, Wielkanoc		
Wychowanie przez sztukę – propozycje: omówienie wielkanocnych obrzędów ludowych; praca plastyczna „Wielkanocny zajaczek”; nauka wybranej piosenki		III.2, III.6, IV.1, IV.5, IV.7, IV.8, IV.10
kwiecień (B, C, G)		
XXV Nareszcie wiosna	1. Wprowadzenie drukowanych liter B, b. Sylabizowanie. Czytanie i układanie wyrazów i zdań 2. Cyfry 1, 2 i 3. Rozpoznawanie cyfr 1, 2, 3 3. W przyrodzie już wiosna Ćwiczenia grafomotoryczne	I.9, IV.2, IV.4, IV.15 IV.1, IV.18, I.7, I.9, IV.8
XXVI Gdy zachoruję	1. Wprowadzenie drukowanych liter C, c. Sylabizowanie. Czytanie i układanie wyrazów i zdań 2. Cyfry 4 i 5. Rozpoznawanie cyfr od 1 do 5 3. Choroba – jak jej unikać i jak sobie z nią radzić Ćwiczenia grafomotoryczne	I.9, IV.2, IV.4, IV.15 I.1, I.2, I.4, I.8, I.9 I.7, I.9, IV.8
XXVII Grzyby jadalne i trujące	1. Powtórzenie poznanych liter. Sylabizowanie. Czytanie prostych zdań 2. Cyfry 6 i 7. Rozpoznawanie cyfr od 1 do 7 3. Grzyby jadalne i trujące Ćwiczenia grafomotoryczne	I.9, IV.2, IV.4, IV.15 IV.18, IV.19 I.7, I.9, IV.8
XXVIII Niebezpieczna przyroda	1. Wprowadzenie drukowanych liter G, g. Sylabizowanie. Czytanie i układanie wyrazów i zdań 2. Liczby porządkowe od 1 do 7 3. Unikajmy niebezpieczeństw	I.9, IV.2, IV.4, IV.15 IV.18, IV.19

	Ćwiczenia grafomotoryczne	I.7, I.9, IV.8
Wychowanie przez sztukę – propozycje: prezentacja „Ważne zabytki architektury”; praca plastyczna „Wiosna wokół”; nauka wybranej piosenki; zabawy ruchowe do muzyki		IV.7, IV.8, IV.19
maj (Z, N, F)		
XXIX Zwierzęta egzotyczne	1. Wprowadzenie drukowanych liter Z, z. Sylabizowanie. Czytanie i układanie wyrazów i zdań 2. Cyfry 8, 9 i 0. Rozpoznawanie cyfr od 0 do 9 3. Zwierzęta z dalekich krajów. Kto mieszka w zoo? Ćwiczenia grafomotoryczne	I.9, IV.2, IV.4 IV.15 II.10, IV.18, IV.19 I.7, I.9, IV.8
XXX Zwierzęta wodne i lądowe	1. Wprowadzenie drukowanych liter N, n. Sylabizowanie. Czytanie i układanie wyrazów i zdań 2. Liczba 10. Liczby od 0 do 10 3. Nad rzeką, jeziorem i morzem Ćwiczenia grafomotoryczne	I.9, IV.2, IV.4 IV.15 IV.5, IV.18 I.7, I.9, IV.8
XXXI Przy stole	1. Wprowadzenie drukowanych liter F, f. Sylabizowanie. Układanie zdań 2. Liczby od 1 do 10 (cd.). Liczby porządkowe 3. Zasady zachowania się przy stole. Nakrywanie do stołu Ćwiczenia grafomotoryczne	I.9, IV.2, IV.4 IV.15 I.3, IV.2, IV.5 I.7, I.9, IV.8
XXXII Czy pieniądze są ważne?	1. Czytanie i układanie wyrazów i zdań 2. Wprowadzenie znaku +. Dodawanie w zakresie 10 (na konkretach) 3. Banknoty i monety polskie. Obliczenia pieniężne Ćwiczenia grafomotoryczne	I.9, IV.2, IV.4 IV.15 IV.17 I.7, I.9, IV.8
Tematy okolicznościowe: Święto Pracy, święto Konstytucji 3 maja, Dzień Matki		
Wychowanie przez sztukę – propozycje: organizacja przedstawienia z okazji Dnia Rodziny; praca plastyczna „Ja i moi rodzice”; nauka wybranej piosenki		IV.2, IV.5, IV.7, IV.8, IV.10
czerwiec (Ł, H)		
XXXIII Nadchodzi lato	1. Wprowadzenie drukowanych liter Ł, ł. Sylabizowanie. Czytanie i układanie wyrazów i zdań 2. Dodawanie w zakresie 10 (na konkretach) 3. Lato na łące Ćwiczenia grafomotoryczne	I.9, IV.2, IV.4 IV.15 IV.1, IV.2, IV.18 I.7, I.9, IV.8
XXXIV Moje hobby	1. Wprowadzenie drukowanych liter H, h. Sylabizowanie. Czytanie i układanie wyrazów i zdań 2. Wprowadzenie znaku –. Odejmowanie w zakresie 10 (przez zabieranie) 3. Hobby dzieci i dorosłych Ćwiczenia grafomotoryczne	I.9, IV.2, IV.4 IV.15 VI.1, IV.2, IV.7, IV.8 I.7, I.9, IV.8
XXXV Już wakacje	1. Znamy alfabet 2. Odejmowanie przez skreślanie. Dodawanie i odejmowanie w zakresie 10 3. Gdzie spędzimy wakacje? Na co musimy uważać? Próby samodzielnego pisania	I.9, IV.2, IV.4 IV.15 IV.2, IV.5, IV.18, IV.19 I.7, I.9, IV.8
Tematy okolicznościowe: Dzień Dziecka, Dzień Ojca		
Wychowanie przez sztukę – propozycje: wizyta w galerii sztuki; praca plastyczna „Moje		IV.1, IV.7, IV.8,

Uwaga. W ramach większości zajęć są realizowane wymagania podstawy programowej z punktów II i III obszaru. Wymaganie IV.6 jest realizowane w ramach codziennego czytania dzieciom oraz pogadań.

OCENIANIE OSIĄGNIĘĆ

Ocenianie jest ważnym elementem pracy nauczyciela. Umożliwia ono nie tylko ustalenie stopnia opanowania przez dziecko wiedzy i umiejętności, ale pozwala też wykryć w porę jego trudności w ich nabywaniu. Dzięki temu można korygować tempo pracy i metody nauczania. Ocenia się jednak nie tylko po to, by sprawdzać postępy, ale także po to, by zachęcać dziecko do systematycznej pracy. Szczególnie motywujące jest zauważanie i premiowanie wysiłku oraz twórczej pracy. Należy dołożyć starań, by wybrany system oceniania był czytelny dla dzieci i rodziców.

Osiągnięcia dzieci zostały precyzyjnie sformułowane w podstawie programowej kształcenia ogólnego. Warto jednak pamiętać, że droga do nich jest inna dla każdego dziecka. Aby osiągnąć sukces, dzieci potrzebują towarzyszących im w rozwoju mądrych dorosłych, czyli osób, które formułując ciekawe pytania, polecenia, zadania oraz tzw. kształtujące komunikaty zwrotne, będą informować o ich postępach, korygować działania i zachowania wymagające poprawy lub zmiany oraz motywować do dalszej pracy nad sobą.

Przy ocenianiu należy pamiętać o trzech podstawowych jego funkcjach: informującej, korygującej i motywującej. Dzieci mają prawo popełniać błędy i przyznawać się do niewiedzy czy braku zrozumienia zagadnień analizowanych w trakcie zajęć. Tylko w takich okolicznościach, w atmosferze życzliwości, zrozumienia i wsparcia, można bowiem skutecznie pomóc dzieciom i zapobiec w ten sposób narastaniu szkolnych trudności i niepowodzeń.

W bieżącym ocenianiu należy przy każdej okazji chwalić i nagradzać nawet za drobne sukcesy. Przy nagradzaniu można skorzystać z dostępnych w pakiecie nauczycielskim naklejek, zwanych LOKOmotywkami. Nauczyciel powinien jak najczęściej doceniać osiągnięcia dzieci w różnych dziedzinach: czytaniu, pisaniu, mówieniu, liczeniu, rysowaniu, stopniowo wprowadzając i przygotowując dzieci do przyszłej samoświadomości i samooceny.

PROCEDURY OSIĄGANIA CELÓW

Pierwsze tygodnie pracy uważa się za etap adaptacyjny, ukierunkowany na zapewnienie dziecku poczucia bezpieczeństwa, które warunkuje pojawienie się potrzeb wyższego rzędu, w tym potrzeby poznania. Szczególnie w tym okresie, a także w kolejnych miesiącach zalecane jest stosowanie działań i zabaw na dywanie przy wykorzystaniu różnych materiałów manipulacyjnych i innych pomocy przydatnych do takiej właśnie organizacji pracy. Z kolei ostatnie tygodnie to okres podsumowań, analiz i diagnoz. W tym czasie – oprócz uświadomienia dzieciom ich rozwoju i poczynionych postępów – trzeba właściwie przygotować dzieci do wakacji, do bezpiecznego i optymalnego wypoczynku.

Za słuszne uznaje się założenie, że dziecko gromadzi swoją wiedzę dzięki własnej aktywności, konfliktom socjopoznawczym⁶ i synergii grupy⁷. Konsekwencją tego jest określenie roli nauczyciela, którą można porównać do roli przewodnika i w której na pierwszy plan wysuwa się zadanie kreowania sytuacji edukacyjnych sprzyjających rzeczywistej aktywności każdego dziecka (umysłowej, praktycznej i emocjonalnej). Realizacji idei nauczycielskiego przewodnictwa sprzyjać będą świadomie i celowo dobierane strategie aktywizacji, w tym na przykład:

- kreowanie sytuacji dysonansu poznawczego,
- tworzenie warunków do działania zespołowego,
- racjonalne posługiwanie się sztuką trafnego formułowania pytań i poleceń przez nauczyciela oraz wdrażanie, zachęcanie do tego dzieci,
- korzystanie z różnorodnych metod i technik pracy, wśród których warto zaakcentować: metodę dyskusji (realizowaną z użyciem wielu technik, np. metaplanu, burzy mózgów), metodę dramy (z wykorzystaniem różnych technik i strategii dramowych, których użyteczność dostrzega się w pracy dydaktycznej, wychowawczej i terapeutycznej), metodę doświadczeń i eksperymentów badawczych, metodę myślenia równoległego Edwarda de Bono. Eksponuje się także znaczenie wycieczek.

Istotnym zadaniem pierwszego szczebla edukacji jest również kształtowanie u dzieci umiejętności współpracy poprzez systematyczny i etapowy proces wdrażania dzieci do współdziałania przez pracę w parach (kierowaną, częściowo kierowaną i otwartą) oraz w małych grupach, a także przez właściwy dobór obszaru wspólnych działań – najpierw w zabawach, potem w realizacji zadań szkolnych⁸.

Należy wybierać i eksponować takie rozwiązania metodyczne, które sprzyjają uczeniu się przez działanie, odkrywanie i własną wielokierunkową aktywność każdego wychowanka, ponieważ – jak dowodzą współcześni badacze – dzieci mają wrodzoną zdolność do działań eksploracyjnych, do rozwiązywania problemów⁹.

Omawiając treści z każdego zakresu, nauczyciel powinien się jak najczęściej posługiwać przykładami z życia codziennego. Dobieranie interesujących przykładów rozbudza naturalną ciekawość oraz rozwija zainteresowania.

Ważną rolę przypisujemy również współdziałaniu nauczycieli z rodzicami. Dążenie do integracji oddziaływań dwóch najważniejszych środowisk życia dziecka – domu i szkoły – powinno być naturalnym elementem działania osób dorosłych. Urzeczywistnieniu tej idei służyć może:

- precyzyjne i jasne sformułowanie wzajemnych oczekiwań nauczycieli i rodziców, celów współdziałania, jego obszarów i zakresu;
- systematyczna, planowa współpraca, oparta na rozbudowanym systemie form kontaktu;
- ustawiczna refleksja i ewaluacja, ukierunkowana na optymalizację współdziałania.

Podtrzymywanie aktywnego udziału rodziców w procesie edukacji ich dziecka jest ważnym zadaniem stojącym przed każdym nauczycielem.

---

⁶ Uważa się, że dzięki mechanizmowi konfliktu socjopoznawczego dziecko, stykając się z odmiennymi niż własne poglądami, reakcjami czy rozwiązaniami (formułowanymi przez koleżanki i kolegów), poszerza pole postrzegania danego zadania, co sprzyja generowaniu większej liczby propozycji rozstrzygnięć, prowokuje do intensywniejszego wysiłku umysłowego, a w efekcie prowadzi do rozwoju.

⁷ T. Bauman mianem synergii określa globalną ilość energii dostępnej w grupie. T. Bauman, *Aktywizowanie uczenia się jako obiecująca perspektywa w myśleniu nauczycieli*, „Problemy Wczesnej Edukacji” 2005 nr 1.

⁸ B. Badegruber, *Nauczanie otwarte w 28 krokach*, Warszawa 1997.

⁹ A. Gopnik, A.N. Meltzoff, P.K. Kuhl, *Naukowiec w kołysce. Czego o umyśle uczą nas małe dzieci*, Poznań 2004.

Istotny jest również właściwy rytm pracy z dziećmi. Rytm – pojmowany jako powtarzalność pewnych stałych elementów – zapewnia dzieciom poczucie bezpieczeństwa. Sugeruje się zatem uwzględnianie rytmu w organizacji szkolnego dnia pracy, a w nim: czasu rozpoczynania zajęć (np. powitania piosenką lub okrzykiem), czasu samorzutnych wypowiedzi dziecięcych, czasu organizowanych i swobodnych zabaw, przerw (śniadaniowej i na świeżym powietrzu), wycieczek, pracy w ławkach i na dywanie, czasu refleksji – nad tym, co robimy i co się zdarzyło (nazywanego na przykład kręgiem ważnych spraw). Rytm to także stały element w poznawaniu nowej litery czy monografii liczby.